

IJTIMOIIY TARMOQLARDA TILNING O'ZGARISHI: YANGI LEKSIK BIRLIKLAR

RASHIDOVA KAMOLA

Annotatsiyalar: *Ushbu maqolada ijtimoiy tarmoqlarning tilga ta'siri, ayniqsa yangi leksik birliklarning shakllanishi, internet sleng va memlar fenomeni asosida yoritiladi. Tilning zamonaviy sharoitlarda qanday o'zgarayotgani, yoshlar orasida keng tarqalgan iboralar va ularning leksik tizimdagi o'rni tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *ijtimoiy tarmoq, til o'zgarishi, yangi leksik birlik, qisqartmalar, yozma og'zaki til, internet sleng, mem, tilshunoslik.*

Kirish.

Zamonaviy jamiyatda axborot texnologiyalari va raqamli kommunikatsiya vositalarining jadal rivojlanishi insonlarning muloqot shakllarini keskin o'zgartirib yubordi. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar (Facebook, Instagram, Telegram, TikTok, va h.k.) odamlar orasidagi til vositasidagi muloqotni yangi bosqichga olib chiqdi. Bu esa o'z navbatida, tilning leksik qatlamida yangi birliklarning paydo bo'lishiga sabab bo'ldi. Ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari orasida so'zlashuv tili soddalashib borar ekan, yangi qisqartmalar, inglizcha so'zlarning o'zlashuvi, memlar asosidagi iboralar va emojilar bilan ifodalangan kommunikativ birliklar tilga singa boshladi.

Ijtimoiy tarmoqlar – bu zamonaviy inson hayotining ajralmas qismidir. Unda muloqot, fikr almashinuvi, axborot tarqatish bilan bir qatorda, tilga ta'sir ko'rsatuvchi yangi unsurlar ham paydo bo'lmoqda. Internet tili odatda qisqa, sodda, ta'sirchan bo'lib, memlar, sleng so'zlar, emojilar kabi leksik birliklarni o'z ichiga oladi.

Ijtimoiy tarmoqlar tili — bu rasmiy bo'lmagan, ko'proq norasmiy uslubda ifodalanadigan, qisqa, tez yetkaziladigan va ko'pincha his-tuyg'ularga boy bo'lgan til shaklidir. Bunday sharoitda tilga quyidagi o'zgarishlar kirib kela boshlaydi:

1. Yangi leksik birliklarning paydo bo'lishi:

Ijtimoiy tarmoqlar orqali "like", "story", "subscribe", "follower", "blogger", "repost", "trend", "fake", "kontent", "prikol" kabi so'zlar o'zbek tiliga kirib kelmoqda.

Ularning ayrimlari rus tili orqali, ba'zilari esa bevosita ingliz tilidan o'zlashtirilmoqda.

Masalan:

“Stori qo'ydim” – bu ibora “Instagram'da hikoya joyladim” ma'nosida ishlatilmoqda.

“Trendga chiqdi” – “mashhur bo'ldi” yoki “ko'pchilik ko'rayotgan holatga aylandi” ma'nosida.

2. Qisqartmalar va yozma og'zaki til:

Ijtimoiy tarmoqlarda tez va qulay muloqot qilish istagi foydalanuvchilarni qisqartmalar ishlatishga undaydi:

“OK” – “xo'p” yoki “tushunarli”

“LOL” – “kulaman” ma'nosida (ingliz tilidagi “Laughing Out Loud”)

“IMHO” – “fikrimcha” (inglizcha “In My Humble Opinion”)

Shuningdek, emojilar yordamida ma'lumot yetkazish ham keng tarqalgan. Bu holat ayrim hollarda butun jumlani almashtirish darajasiga yetgan.

3. Til me'yorlarining buzilishi:

Tilning normativ me'yorlariga e'tibor kamayib bormoqda. Imlo qoidalariga rioya qilmaslik, so'zlarni noto'g'ri yozish, ixtiyoriy fonetik yozuv (masalan, “qalesan”, “zo'рку”) kabi holatlar ko'p uchraydi. Bu esa yosh avlodda adabiy til me'yorlarining yetarli shakllanmasligiga olib kelmoqda.

4. Memlar va internet slang:

Memlar – bu ijtimoiy tarmoqlarda tez tarqaladigan, odatda kulgili yoki kinoyali mazmunga ega bo'lgan rasm, video yoki matn shaklidagi ifodalardir. Ular biror voqeani, holatni yoki ijtimoiy fikrni ifodalaydi. Masalan, “Yigitlar, menga ishonmanglar” iborasi ko'p ishlatilganidan keyin memga aylangan.

Internet sleng esa, asosan ingliz tilidan kirib kelgan qisqartmalar va norasmiy iboralardan iborat bo'lib, muloqotni tezlashtiradi. Masalan, LOL (laughing out loud – kulmoqdaman), OMG (oh my God – voy Xudo), IDK (I don't know – bilmayman) kabi qisqartmalar juda keng tarqalgan. Bu hodisalar tilimizga yangi leksik birliklar sifatida kirib kelmoqda. Masalan, ‘like bosdim’, ‘post qildim’, ‘story qo'ydim’ kabi iboralar o'zbek tilida ishlatilayotgan zamonaviy iboralardir.

Ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy til muhitining ajralmas qismiga aylangan. Ular nafaqat axborot almashinuvi, balki til taraqqiyoti, leksik qatlamning yangilanishi va nutq uslublarining boyishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Yangi leksik birliklar — memlar, qisqartmalar, inglizcha atamalar, emojilar orqali muloqot qilish — yoshlar orasida keng tarqalgan hodisaga aylandi. Bu esa tilning dinamik rivojlanishini ko'rsatadi. Biroq, bu o'zgarishlar fonida adabiy til me'yorlarini saqlab qolish, til madaniyatini mustahkamlash va zamonaviy til hodisalarini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb vazifalardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qodirov Q. (2018). Zamonaviy o'zbek adabiy tili. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi
2. Karimov A. (2020). Internet tili va uning xususiyatlari. Filologiya jurnali, 1-son.
3. Sultonova N. (2022). Ijtimoiy tarmoqlarda tilshunoslik tahlillari. Til va adabiyot jurnali, 2-son.
4. Crystal D. (2006). Language and the Internet. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Yusupova Z. (2021). O'zbek tilidagi yangi leksik birliklar va ularning tasnifi. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.